

## POST SCRIPTUM

Два італійці – Умберто Еко й Італо Кальвіно, два духовних годованці античності й римо-католицької церкви – поглянули на навколишній світ зі сторінок цієї книжки. На самому її початку і на самому кінці. Перший, ніби відсторонившись від сучасності, а ще точніше, ніби вглядаючись у неї із середньовічної даліни; другий – зсередини нашого з вами і їх теперішнього, яке рівноправно мислимо наректи і перед- і пост-апокаліптичним. Але взріли вони щось вельми і вельми схоже: а саме *круговерть* біля грані буття. Так, можливо, це і є наша Доля – жити і творити, впадати у відчай і надіятися *перед, після, між Апокаліпсисами, що не відбулися?..*

Одні схильні уявляти собі Всесвіт, у якому Апокаліпсиси так до кінця і не доводяться, як *Космос*, тобто простір, що існує за певними правилами, а інші – у вигляді *Хаосу*, правил зовсім не видаючого. Тоді Космос – це ніби домен *модерністський*, а Хаос, відповідно, *постмодерністський*, бо Космос, як відомо, являє собою певну доцільність, а Хаос – ні?

Але так, якщо придивитися, не виходить: адже *модернізм* буває *то* тим, *то* іншим: *то* „космічним”, поки намагається реалізувати своє бачення Раю, *то* „хаотичним”, коли створена ним Утопія починає розвалюватися. *Постмодерністське* ж світовідчуття і „космічне”, і „хаотичне” ніби **водночас**. Джеймс Джойс навіть вигадав стосовно цього дивне слівце „*хаокосмос*”. Воно представляє світобудову і як певну систему, і одночасно як певний абсурд. Однак уловити (чи вгадати?) *перехід* від одного до іншого, промацати *стик*, якщо чомусь і підсильне, то аж ніяк не *науці*, а, можливо, тільки *мистецтву*. Через це і до *постмодернізму* (нехай він і проник абсолютно у всі сфери новішого буття) мислимо хоч якось підібратися лише через „лазівку” мистецтва, – причому саме *постмодерністського*. Або, точніше, через **зіставлення** *постмодерністського* з *модерністським*.

Нарешті, ще одне – й найостаніше! – уточнення. Всупереч нинішній модності теми я так і не торкнувся взаємодій предмета, який В.І. Вернадський нарік *ноосферою*, з тим, що всі іменують *біосферою*. Не тільки тому, що біосфера абсолютно не мій предмет, а кожному, мовляв, належить займатися своїми предметами. Справа ще й у тому, що мистецтво (в чому я безперервно намагався переконати і себе, і своїх читачів) *іманентне*. До того ж – при всій моїй повазі до Зигмунда Фрейда змушений це відзначити – *іманентне* не лише стосовно ідеології, але, сподіваюсь, в певному сенсі й стосовно біології. Оскільки переважно має начебто відношення до того, що прийнято іменувати Богом...

З російської переклав Роман Дзик